

Een vreemde Bijbel spreekt ons niet na, maar spreekt ons aan

Over welke bijbel hebben we het in deze Maand van de Bijbel? Hoe vanzelfsprekend de Bijbel voor velen ook is, de Bijbel spreekt niet vanzelf.

Bärry Hartog • doceert antiek jodendom en Nieuwe Testament aan de Protestantse Theologische Universiteit in Groningen

© 15 februari 2021, 15:53 aangepast 16:19

Een Ethiopisch-orthodoxe christen leest de Bijbel tijdens een viering in Gondar, Ethiopië, afgelopen 19 januari.

(beeld afp / Eduardo Soteras)

In veel Nederlandse huishoudens is de Bijbel een vanzelfsprekendheid, en de meeste lezers van deze krant zullen waarschijnlijk een idee hebben van de inhoud van de Bijbel.

Toch is die inhoud van de Bijbel minder vanzelfsprekend dan hij lijkt: verschillende geloofsgemeenschappen hanteren immers verschillende bijbels. De verschillen tussen rooms-katholieke bijbels, die boeken als Tobit, Makkabeeën of de Wijsheid van Salomo bevatten, en protestantse bijbels, die deze boeken niet hebben, zijn vaak nog wel bekend. Het beeld wordt ingewikkelder als we bijvoorbeeld de Ethiopische traditie, die de boeken 1 Henoch en Jubileeën als gezaghebbend erkent, of de Syrisch- of Grieks-orthodoxe traditie, die Psalm 151 in hun Bijbel hebben opgenomen, in ogenschouw nemen. Zou een lezing over Tobit, Jubileeën of Psalm 151 een plek kunnen hebben in de Maand van de Bijbel? Zo niet, is deze maand dan niet vooral een westers-protestants feestje?

losse rollen

'Ons beeld van de Bijbel heeft nooit stilgestaan.'

Het bestaan van deze verschillende bijbels heeft alles te maken met de manier waarop bijbelse geschriften zijn overgeleverd. Wij kennen de Bijbel als een boek (dat wil zeggen: pagina's gebonden tussen twee kaften) dat op grote schaal (in omvangrijke oplages) wordt geproduceerd. Maar oorspronkelijk werden de bijbelse geschriften geschreven op losse rollen. Omdat deze rollen niet binnen twee kaften waren samengebonden, waren collecties van gezaghebbende geschriften veel minder vast omlind dan onze latere Bijbels. Dit heeft geleid tot het ontstaan van verschillende canons in verschillende christelijke (en Joodse) gemeenschappen.

De Maand van de Bijbel biedt bij uitstek de gelegenheid om aandacht te besteden aan de veelkleurigheid en de vreemdheid van de Bijbel. De Bijbel zoals hij bij ons in de boekenkast staat, is het gevolg van een eeuwenlange ontwikkeling. In deze eeuwen heeft ons beeld van wat 'de Bijbel' is, nooit stilgestaan, en zijn westers-protestantse ideeën over de inhoud van de Bijbel gaan afwijken van die van andere christelijke groepen.

Een dieper besef van de vreemdheid van de Bijbel bepaalt ons bij het belang van exegese, historisch onderzoek en grondige kennis van de bijbelse talen. Daarmee is natuurlijk niet gezegd dat je de Bijbel enkel vruchtbaar kunt lezen wanneer je zijn historische context en ontwikkeling hebt uitgedroogd of Hebreeuws, Grieks of Aramees kent.

De vreemdheid van de Bijbel onderschrijft echter wel het belang om de Bijbel niet alleen met het hart te lezen, zoals Eep Talstra onlangs uiteenzette ([ND 29 januari](#)). Getuigenissen van Gods openbaring zijn nu eenmaal opgeschreven en overgeleverd in tijden en talen die nadrukkelijk verschillen van de onze. Om zich de vreemde Bijbel eigen te maken zou daarom iedere lezer van de Bijbel de uitkomsten van exegetisch, historisch en filologisch onderzoek serieus moeten nemen.

spirituele lezing

Zoals bisschop De Korte terecht aangeeft ([ND 11 februari 2021](#)) sluit het belang van gedegen historisch exegese spirituele lezingen van de Schrift niet uit. In mijn optiek zijn beide manieren van lezen niet van elkaar te scheiden en versterken zij elkaar juist—net zoals hoofd en hart elkaar idealiter aanvullen en versterken. Wanneer besef van de vreemdheid en de historische bepaaldheid van de Bijbel naar de achtergrond verdwijnt, houden we een Bijbel over die zich aanpast aan onze meningen en interesses. Een vreemde Bijbel is echter een kritisch tegenover: juist omdat de Bijbel zo vaak niet spoort met onze verwachtingen en tot ons spreekt vanuit een ver en vreemd verleden, ontdekt hij ons aan onszelf. Een vreemde Bijbel spreekt ons niet na, maar spreekt ons aan. <